

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Яцишина Ольга Василівна

УДК 378.4:61+009.001

**ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
У МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Мельничук Ірина Миколаївна,
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет імені І. Я. Горбачевського
МОЗ України», завідувач кафедри філософії та
суспільних дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Кайдалова Лідія Григорівна,
Національний фармацевтичний університет,
завідувач кафедри педагогіки і психології;

кандидат педагогічних наук, доцент
Гуменюк Ольга Михайлівна,
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького,
доцент кафедри стоматології дитячого віку.

Захист відбудеться 30 січня 2017 р. об 11⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <http://www.tnpu.edu.ua> та в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 29 грудня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження. Інтеграція України у світовий освітній простір зумовила збільшення в українських вищих навчальних закладах іноземних студентів, підготовка яких регулюється законодавчими документами: Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р. та постановою Кабінету Міністрів України №136 від 26.02.1993 р. «Про навчання іноземних громадян в Україні» та ін.

За останні 10 років чисельність іноземних студентів зросла майже удвічі (від 37397 у 2006/2007 н.р. до 63172 у 2014/2015 н.р.), які прибувають на навчання в Україну зі 148 країн.

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблему професійної підготовки іноземних громадян в Україні досліджували В. Гуменюк, Л. Кайдалова, І. Козубовська, Ж. Черкашина, Т. Шмоніна та ін. Окремі аспекти підготовки студентів-майбутніх лікарів розглянуто у працях О. Гуменюк, Ю. Колісник-Гуменюк, О. Корж, Л. Новакової, І. Паламаренко, С. Тихолаз, А. Щербакової та ін.

Навчання іноземних студентів-майбутніх лікарів в Україні має певну специфіку, що пов'язано з входженням іноземця в український суспільно-культурний простір і виникненням таких проблем, як: мовний бар'єр; недостатній рівень обізнаності студентів-іноземців щодо особливостей та закономірностей історичного, культурного, релігійного становлення українського соціуму, що спричиняє ускладненість розуміння ними норм та реалій українського суспільства. Перед викладачем постає завдання не лише сформувати у студентів-іноземців сукупність фахових знань, умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності лікаря, а й створити відповідне навчально-виховне та соціокультурне середовище, в якому іноземець не почуватиметься чужим.

Модернізація освіти спонукала багатьох вітчизняних та зарубіжних учених звернути увагу на дослідження проблем інтеграції фахової та гуманітарної підготовки у вищій освіті (К. Аброква (С. Abrokwa), К. Вінч (С. Winch), В. Купер (W. Cooper), Е. Лузік, та ін.), зокрема фахівців різних спеціальностей: педагогічних (А. Абрамова, Н. Білоцерківська, І. Закір'янова, О. Іваницький та ін.), технічних (О. Булгакова, К. Дворак, Ю. Єгорова, Н. Корольова та ін.), філологічних (Г. Удовіченко, О. Усик, С. Шехавцова та ін.) та медичних (Дж. Бетанкорт (J. Betancourt), Ш. Івен (Sh. Ewen), Г. Микиртичан, А. Мінцер (E. Mincer), Т. Пашенко, Л. Тарасова, О. Чернецька та ін.); вивчення студентами окремих дисциплін: історії України (П. Бідзіля та ін.), історії української культури (І. Мельничук, Л. Романишина та ін.), філософії (Н. Кишка та ін.), інших загальноосвітніх дисциплін (Л. Богиня, І. Колечкіна, Т. Криворучко та ін.).

Таким чином, окрім фахової підготовки у вищих медичних навчальних закладах (ВМНЗ) особливої значущості набуває гуманітарна підготовка іноземних студентів-майбутніх лікарів, яка сприятиме їх входженню в соціокультурний простір України.

Гуманітарна підготовка фахівців медицини відбувається у трьох напрямках: морально-етична підготовка (реалізується під час вивчення дисциплін «Етика і деонтологія», «Правознавство», «Медичне правознавство»), мовна підготовка (вивчення «Української мови як іноземної», «Української мови за професійним спрямуванням», «Латинської мови»), суспільна підготовка (вивчення дисциплін «Історія України», «Історія української культури», «Філософія»). Особливої значущості набуває суспільна підготовка, яка є національно-специфічною і спрямовується на формування в іноземних студентів комплексу соціокультурних знань, умінь і навичок, необхідних для інтеграції в нове, незвичне для них соціокультурне середовище та формування соціокультурної компетентності (СКК) іноземних студентів-майбутніх лікарів, що є важливим результатом гуманітарної підготовки. Тому взаємозв'язок гуманітарної підготовки й національної культури визначає обов'язковість формування нового типу особистості – соціокультурної, яка може реалізувати себе у системі соціокультурних цінностей, дотримуватися їх та вибудовувати систему стосунків із представниками інших соціумів. Саме вивчення суспільних дисциплін циклу гуманітарної підготовки забезпечує готовність майбутніх лікарів до аналітичної діяльності, на основі знання законів, закономірностей, принципів розвитку українського соціуму; вміння реалізувати себе в ситуації вибору; до умов праці в українському соціально-культурному середовищі.

Дослідження процесу гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів актуалізується низкою суперечностей, зокрема між:

- зростанням кількості іноземних студентів у вищих медичних навчальних закладах України та ускладненим входженням студентів з інших країн в українське соціокультурне середовище;
- необхідністю соціокультурної адаптації іноземців, котрі здобувають медичну освіту в Україні та потребою вдосконалення гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів з метою формування у них соціокультурної компетентності;
- переважанням традиційних підходів до гуманітарної підготовки студентів ВМНЗ та необхідністю вивчення суспільних дисциплін за допомогою реалізації інноваційних методик навчання іноземних студентів.

Таким чином, актуальність проблеми гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів, її недостатня теоретична і методична розробленість, нагальна необхідність розв'язання суперечностей та потреба у вдосконаленні гуманітарної підготовки іноземних студентів під час вивчення ними суспільних дисциплін зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Гуманітарна підготовка іноземних студентів у медичних університетах».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проводилося відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка за темою «Особистісно-професійний розвиток педагога в процесі підготовки до інноваційної діяльності» (№ державної реєстрації 0111U001321). Тема дисертації затверджена вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 6 від 29.01.2013 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 26.03.2013 р.).

Об'єкт дослідження: професійна підготовка іноземних студентів-майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах України.

Предмет дослідження: педагогічні умови гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін.

Мета дослідження – визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови гуманітарної підготовки іноземних студентів у процесі вивчення суспільних дисциплін.

Досягнення визначеної мети, розв'язання окреслених суперечностей передбачає вирішення таких **завдань**:

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури визначити сутність гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін для формування соціокультурної компетентності.

2. Проаналізувати компоненти, критерії, показники, рівні та стан сформованості соціокультурної компетентності іноземних студентів-медиків.

3. Визначити педагогічні умови та розробити модель гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін.

4. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**:

– теоретичні (аналіз державних та міжнародних документів з питань освіти, вищої освіти, професійної освіти, її змісту та особливостей організації для визначення основних законодавчих положень, що регулюють процес вищої медичної освіти в Україні; теоретичний аналіз філософської, психологічної, педагогічної та методичної літератури щодо проблем професійної та гуманітарної підготовки іноземних студентів у медичних університетах України для встановлення поточного стану розробленості досліджуваної проблеми);

– емпіричні (анкетування для визначення рівня сформованості мотиваційного та особистісно-розвивального компонентів соціокультурної компетентності іноземних студентів-медиків, тестування, метод бесіди та педагогічне спостереження для визначення рівня сформованості когнітивного та аналітично-діяльнісного компонентів, вивчення й узагальнення

педагогічного досвіду для пошуку ефективних педагогічних технологій для формування соціокультурної компетентності студентів-іноземців);

- педагогічний експеримент, метою якого була перевірка ефективності реалізації педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів;

- математичної статистики для встановлення кількісних та якісних взаємозалежностей між досліджуваними явищами й процесами для доведення достовірності отриманих результатів.

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота проводилася упродовж 2013–2016 рр. на базі чотирьох вищих медичних навчальних закладів (Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України», Одеського національного медичного університету, ВДНЗУ «Буковинський державний медичний університет»). Загалом експериментальним дослідженням було охоплено 554 студенти.

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вперше:

визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін (створення сприятливого навчально-пізнавального середовища під час вивчення суспільних дисциплін для мотивування іноземних студентів до розширення світогляду; удосконалення знанневої підготовки іноземних студентів із суспільних дисциплін у процесі використання інноваційних педагогічних технологій; спрямованість гуманітарної підготовки на формування інформаційної грамотності та аналітичних умінь іноземних студентів на основі міждисциплінарної інтеграції; організація самостійної діяльності студентів у процесі гуманітарної підготовки);

розроблено й упроваджено у навчальний процес модель гуманітарної підготовки іноземних студентів – майбутніх лікарів, яка охоплює такі компоненти: мету та результат дослідження, методологічні підходи, на яких базується процес гуманітарної підготовки студентів-іноземців, зміст і завдання, принципи навчання, форми, методи та засоби гуманітарної підготовки іноземних студентів-медиків, педагогічні умови гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів, компоненти, критерії та показники сформованості соціокультурної компетентності як результату гуманітарної підготовки іноземних студентів-медиків;

упроваджено у процес гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів інноваційні технології, форми, методи, котрі базуються на поєднанні українських культурних традицій та етнічних особливостей країн походження студентів, зокрема: етновечори, історико-краєзнавчі екскурсії, відвідання музеїв, зустрічі з науковцями;

визначено й конкретизовано компоненти (мотиваційний, когнітивний, аналітично-діяльнісний, особистісно-розвивальний), критерії, показники та рівні (високий, достатній,

середній, низький) сформованості соціокультурної компетентності як результату гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін.

Уточнено сутність, умови, функції, компоненти, засоби, принципи й особливості впровадження інноваційних педагогічних технологій у процес гуманітарної підготовки іноземних студентів у медичних університетах під час вивчення ними суспільних дисциплін.

Набули подальшого розвитку науково-теоретичні уявлення про сутність, зміст і структуру гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів, педагогічні основи організації процесу вивчення іноземцями-майбутніми лікарями суспільних дисциплін.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблено комплекс методичних матеріалів з використанням інноваційних педагогічних технологій у процесі вивчення іноземними студентами-майбутніми лікарями суспільних дисциплін: історії України, історії української культури, філософії; удосконалено методи діагностики рівнів сформованості соціокультурної компетентності іноземних студентів вищих медичних навчальних закладів як результату їхньої гуманітарної підготовки.

Зміст і результати дисертаційного дослідження можуть бути використані науковцями, дослідниками означеної проблеми, викладачами й іноземними студентами вищих медичних навчальних закладів у процесі гуманітарної підготовки.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (довідка № 01-15/265 від 24.03.2016 р.), ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (довідка № 21/4/1843 від 20.04.2016 р.), Одеського національного медичного університету (довідка № 31-09/175 від 16.05.2016 р.), ВДНЗУ «Буковинський державний медичний університет» (довідка № 03-65 від 10.06.2016 р.).

Особистий внесок здобувача в спільній публікації [2] полягає у визначенні основних проблем (мовних, релігійних, культурних), з якими стикаються іноземні студенти-майбутні лікарі під час вивчення суспільних дисциплін та окресленні можливих шляхів їх подолання за допомогою застосування у навчальному процесі інноваційних педагогічних технологій; у [4] – в окресленні ролі гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі їх професійного навчання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження доповідалися та обговорювалися на наукових і науково-практичних конференціях різних рівнів: міжнародних – «Dny vědy – 2012» (Чеська Республіка, Прага, 2012), «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання» (Київ, 2012), «Teoretyczne i praktyczne innowacje naukowe» (Польща, Краків, 2013), «Образование и наука на XXI век – 2013» (Болгарія, Софія, 2013), «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» (Одеса, 2015);

всеукраїнських – «XX Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції» (Одеса, 2014); *міжрегіональних*: науково-практичної конференції «Філософія, методологія, психолого-педагогічні аспекти формування культури здоров'язбереження» (Тернопіль, 2015), науково-методологічному семінарі кафедри філософії та суспільних дисциплін ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» «Філософія, методологія, психолого-педагогічні аспекти формування культури здоров'язбереження» (Тернопіль, 2013).

Публікації. Результати дослідження відображено у 19 наукових працях, з яких 17 – одноосібні, зокрема, 9 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному науковому періодичному виданні, 8 – у матеріалах наукових конференцій та науково-методологічного семінару, 1 – навчально-методичний посібник.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, який містить 244 позиції, з яких 26 – іноземними мовами. Основний текст викладено на 179 сторінках. Повний обсяг роботи – 234 сторінки. Робота містить 16 таблиць, 14 рисунків, 10 додатків на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи; відображено апробацію результатів дослідження.

Перший розділ «Гуманітарна підготовка іноземних студентів у вищих медичних навчальних закладах як педагогічна проблема» присвячено аналізу основних дефініцій досліджуваної проблеми: «професійна підготовка», «гуманітарна підготовка», «соціокультурна компетентність» та ін.; окреслено особливості гуманітарної підготовки іноземних студентів ВМНЗ; визначено компоненти, критерії, рівні і показники сформованості соціокультурної компетентності (СКК) як результату гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів.

Гуманітарну підготовку розуміємо як поняття, похідне від терміну «гуманітарний», що трактується як такий, котрий належить до суспільних наук, які вивчають людину та її культуру. В межах компетентнісного підходу соціокультурну компетентність як результат гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів визначено як комплекс знань про історичні та культурні особливості розвитку соціуму, людину як суб'єкт історичного та культурного процесу, загальні закономірності становлення наукової думки та вміння застосовувати ці знання на практиці.

Результати аналізу освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки фахівця медицини свідчать про те, що розподіл змісту професійної освіти майбутніх лікарів здійснюється за такими циклами підготовки: гуманітарної і соціально-економічної; природничо-наукової; професійної та практичної. У межах циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки виокремлено дисципліни освітньої орієнтації та професійної орієнтації. До циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки освітньої орієнтації належать такі дисципліни, як: іноземна мова, українська мова, основи психології і педагогіки, правознавство, економічна теорія, фізична культура, історія України, історія української культури, філософія.

Головною метою гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів є: пропаганда національних і культурних традицій українського народу, роз'яснення державної політики у сфері охорони здоров'я; створення сприятливого морально-психологічного середовища для іноземних студентів у медичних університетах України; формування в іноземних студентів медичних університетів свідомого і відповідального ставлення до оволодіння знаннями, вміннями й навичками із суспільних дисциплін; формування і розвиток у студентів-іноземців особистісних якостей, необхідних для майбутньої професійної діяльності; формування світогляду іноземних студентів-майбутніх лікарів, що актуалізує вивчення дисциплін «Філософія», «Історія України», «Історія української культури».

На основі аналізу сутності соціокультурної компетентності (за І. Кушнір, О. Жорновою, І. Закір'яноюю та ін.) та з урахуванням специфіки адаптації цього терміну до процесу гуманітарної підготовки у ВМНЗ, соціокультурну компетентність іноземних студентів-майбутніх лікарів трактуємо як комплекс загальних знань, умінь і навичок, що сприяють адаптації особистості до нових соціально-культурних умов, її самовизначенню у цих умовах, засвоєнню культурних зразків поведінки, моральних норм та ціннісних орієнтацій соціуму, в якому вона перебуває.

Виявлено основні проблеми, що характеризують специфіку вивчення іноземними студентами суспільних дисциплін: недостатній рівень знань про особливості історичного та культурного розвитку українського соціуму, морально-етичні норми, закріплені у ньому; труднощі, пов'язані з «входженням» іноземного студента в українське соціокультурне середовище; ускладненість розуміння та засвоєння іноземними студентами таких навчальних дисциплін, як «Історія української культури», «Історія України», які відображають реалії та морально-етичні норми українського суспільства, що часто разюче відрізняються від суспільно-культурних норм рідних студентам країн; мовний бар'єр, викликаний незнанням іноземцями української мови.

У педагогічній роботі з іноземними студентами, які прибувають на навчання до України, враховуються такі аспекти: мовний (мовний бар'єр – більшість студентів не спілкується українською мовою), релігійний (релігія – чинник, що формує систему моралі та суспільних норм,

визначає ті етичні принципи, за якими має розвиватися те чи інше суспільство; суперечності між християнським світоглядом українців та мусульманським студентів з арабських країн) та культурний (соціально-культурний, що охоплює філософію, мистецтво, мораль, політику, право, освіту).

Нова парадигма освіти зумовлює необхідність уточнення основних компонентів СКК іноземних студентів-майбутніх лікарів (мотиваційний, когнітивний, аналітично-діяльнісний, особистісно-розвивальний), критеріїв, показників, рівнів сформованості соціокультурної компетентності. *Мотиваційний* компонент соціокультурної компетентності охоплює мотивацію та прагнення студента до вивчення суспільних дисциплін; *когнітивний* – визначається комплексом теоретичних знань іноземних студентів-майбутніх лікарів з філософії, історії України, історії української культури; *аналітично-діяльнісний* – визначає загальнонаукові практичні вміння і навички, необхідні для здійснення навчальної діяльності у процесі гуманітарної та професійної підготовки; *особистісно-розвивальний* компонент соціокультурної компетентності іноземних студентів медицини виявляється у їх самоосвітній діяльності, спрямованій на формування соціокультурної компетентності.

У результаті аналізу освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) фахівця медицини визначено критерії та показники СКК іноземних студентів-майбутніх лікарів під час вивчення філософії, історії України, історії української культури. Так, критерієм сформованості *мотиваційного компонента* СКК є мотивація студентів до адаптації в українському соціально-культурному середовищі. Показниками сформованості мотиваційного компонента є: інтерес студентів до оволодіння інформацією щодо розвитку українського соціально-культурного середовища у діахронічному та синхронічному аспектах; переконання, що належний рівень поінформованості про особливості розвитку українського суспільства є основою успішної адаптації в ньому та необхідною умовою професійного розвитку; прагнення студентів до підвищення власного рівня підготовки із суспільних дисциплін. *Когнітивний компонент* СКК визначається за критерієм розширення уявлень студентів про нове соціокультурне середовище. Серед показників когнітивного компонента виокремлюємо: розуміння особливостей культурного розвитку України, становлення філософської думки в Україні й у світі; усвідомлення значення суспільно-історичних процесів для розвитку українського соціуму; наявність у студентів-іноземців комплексних знань про основні історичні факти та події в Україні. *Аналітично-діяльнісний* компонент соціокультурної компетентності іноземних студентів-майбутніх лікарів визначається за критерієм сформованості умінь аналізувати та використовувати набуті теоретичні знання у професійній діяльності майбутнього лікаря. Показниками сформованості аналітично-діялісного компонента є: вміння застосовувати загальні методи пізнання (аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, закони формальної та діалектичної логіки та ін.) суспільних процесів; здатність

оцінювати сутність явищ і процесів суспільного життя; вміння аналізувати та співставляти набутий теоретичний матеріал, самостійно робити висновки. За критерієм спрямованості іноземних студентів-майбутніх лікарів на саморозвиток та самовдосконалення визначається *особистісно-розвивальний* компонент соціокультурної компетентності. Показниками його сформованості є: організація самоосвітньої діяльності студентів у вивченні суспільних дисциплін; ведення бібліографічного щоденника самостійно прочитаної літератури, анований щоденник самостійно пройдених онлайн-курсів із суспільних дисциплін; регулярне самостійне відвідання музеїв, художніх галерей, виставок тощо.

За окресленими показниками визначено рівні (високий, достатній, середній, низький) сформованості кожного компонента соціокультурної компетентності. Кожен з них передбачає комплекс сформованих мотивів, знань, умінь і навичок та результатів самоосвітньої діяльності.

На діагностичному (констатувальному) етапі експериментального дослідження за допомогою методів анкетування, тестування, бесіди зі студентами встановлено, що студенти виявили високий (5,93%), достатній (23,78%), середній (46,07%) і низький (24,22%) рівні сформованості кожного з чотирьох компонентів соціокультурної компетентності.

У другому розділі «Педагогічні умови гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін» розроблено і схарактеризовано структурно-функціональну модель, виокремлено та обґрунтовано педагогічні умови гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів (рис. 1).

Для реалізації мети дослідження розроблено модель гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів. В основу моделі покладено ідею формування у студентів-іноземців соціокультурної компетентності від початкового етапу навчання в університеті до самостійної діяльності щодо отримання знань у галузі таких соціально значущих феноменів, як особистість, суспільство, культура та опанування норм міжособистісного спілкування.

У моделі відображено комплекс відносно самостійних взаємопов'язаних, елементів: мети (сформувані соціокультурну компетентність іноземних студентів-майбутніх лікарів), методологічних підходів, змісту (дисципліни «Історія України», «Історія української культури», «Філософія»), завдань (освітніх та розвивальних), принципів, форм, методів, засобів формування соціокультурної компетентності, її компонентів, критеріїв і показників, інноваційних технологій, результату – сформованості соціокультурної компетентності іноземних студентів-медиків за чотирма рівнями (високим, достатнім, середнім, низьким).

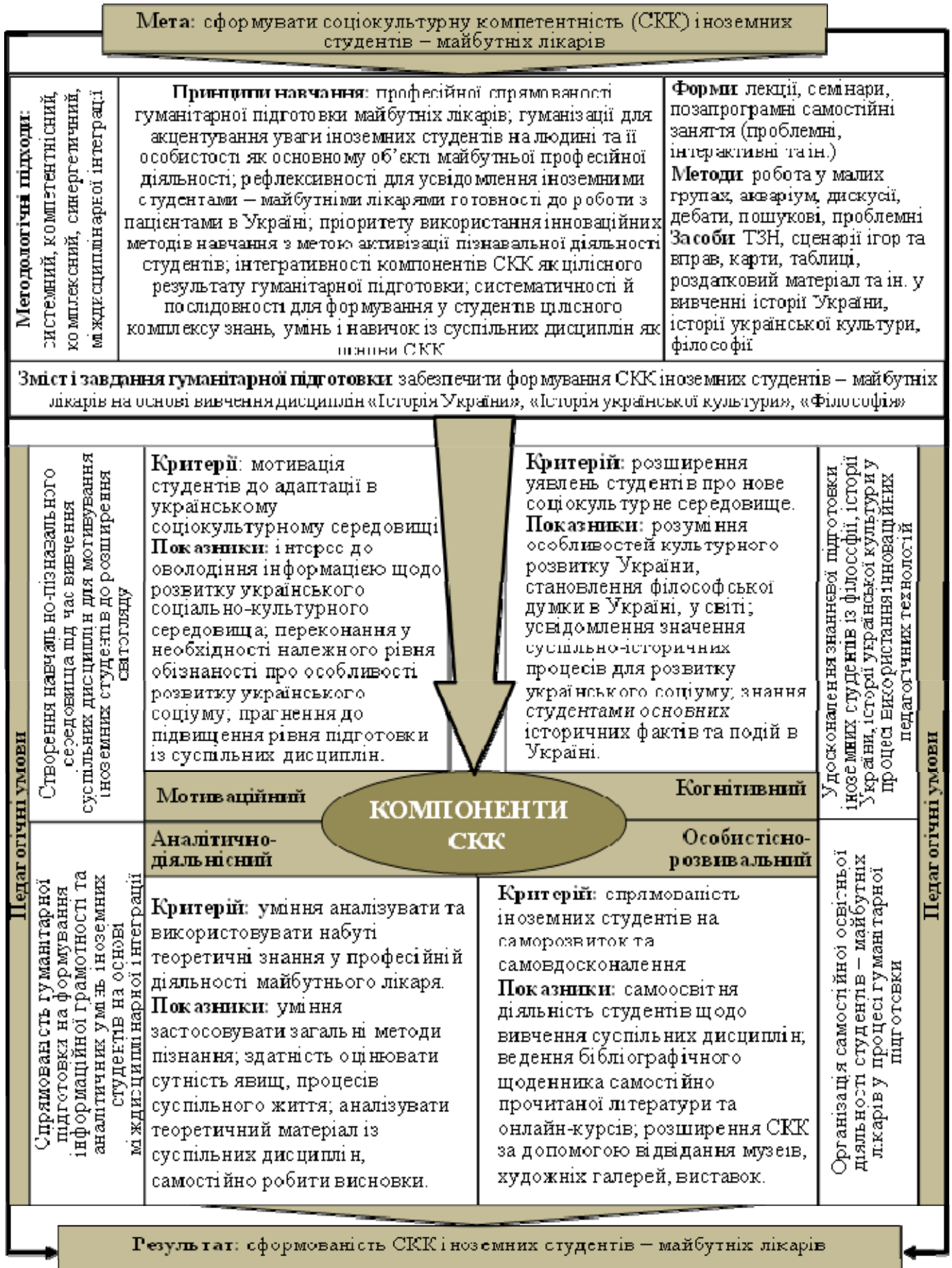

Рис. 1. Модель гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів

Змістом гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів визначено дисципліни «Історія України», «Історія української культури», «Філософія», як такі, що спрямовуються на формування світогляду та соціокультурної компетентності студентів.

Процес формування соціокультурної компетентності іноземних студентів-майбутніх лікарів відбувався з урахуванням загальнодидактичних та специфічних принципів. Зокрема, такими принципами визначено: професійної спрямованості гуманітарної підготовки майбутніх лікарів; гуманізації для акцентування уваги іноземних студентів на людині як основному об'єкті майбутньої професійної діяльності; рефлексивності для усвідомлення іноземними студентами-майбутніми лікарями готовності до роботи з пацієнтами в Україні; пріоритету використання інноваційних методів навчання для активізації пізнавальної діяльності студентів; інтегративності компонентів соціокультурної компетентності як цілісного результату гуманітарної підготовки; систематичності й послідовності для формування у студентів цілісного комплексу знань, умінь і навичок із суспільних дисциплін як основи соціокультурної компетентності.

Для реалізації визначеної мети передбачено розв'язання освітніх та розвивальних завдань. Освітніми завданнями визначено: забезпечити студентів необхідним комплексом знань із суспільних дисциплін та мобільність цих знань; сформувати загальноосвітні вміння й навички, навички критичного мислення. *Розвивальними* завданнями окреслено: мотивувати іноземних студентів-медиків до ідентифікації себе з українським соціокультурним простором; сприяти самоосвіті та саморозвитку студентів. Розв'язання завдань спрямоване на розвиток конкретних знань, умінь і навичок та на вироблення стійкого інтересу, прагнення до саморозвитку, формування загальнолюдських норм і цінностей та ін.

У моделі визначено основні форми роботи з іноземними студентами у процесі вивчення суспільних дисциплін: традиційні для ВНЗ лекції та семінарські заняття проводилися з використанням інформаційних технологій (відео-, аудіосупровід, використання мультимедійних засобів, можливостей мережі Інтернет та ін.). Семінарські заняття із суспільних дисциплін проводилися з використанням технологій на основі активізації та інтенсифікації навчальної діяльності (ігрових, проблемного навчання, інтерактивних, проектного навчання) та дидактичного удосконалення (інформаційних технологій). Використанням інноваційних педагогічних технологій зумовлено вибір методів, відображених у моделі гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів.

Під час вивчення студентами суспільних дисциплін перевага надавалася складним засобам навчання, таким як: аудіовізуальні (аудіо-, відеозаписи), засоби, що автоматизують процес навчання (комп'ютери, інформаційні мережі). На заняттях із суспільних дисциплін використовувалися прості візуальні засоби навчання: карти, схеми, таблиці та ін. для унаочнення навчального матеріалу.

Процес гуманітарної підготовки іноземців-майбутніх медиків базувався на таких методологічних підходах: системному, компетентнісному, комплексному, синергетичному, інтеграційному.

Гуманітарна підготовка іноземних студентів-майбутніх лікарів здійснювалася із дотриманням таких педагогічних умов: створення сприятливого навчально-пізнавального середовища під час вивчення суспільних дисциплін для мотивування іноземних студентів до розширення світогляду; удосконалення знаннєвої підготовки іноземних студентів із суспільних дисциплін у процесі використання інноваційних педагогічних технологій; спрямованість гуманітарної підготовки на формування інформаційної грамотності та аналітичних умінь іноземних студентів на основі міждисциплінарної інтеграції; організація самостійної діяльності студентів у процесі гуманітарної підготовки.

Реалізація першої педагогічної умови – створення сприятливого навчально-пізнавального середовища під час вивчення суспільних дисциплін для мотивування іноземних студентів до розширення світогляду – відбувалася на засадах принципу професійної спрямованості. Розвиток мотивації студентів здійснювався через розробку та впровадження у процес вивчення ними суспільних дисциплін цільових програм, спрямованих на гуманітарну підготовку під час проведення проблемних лекційних та семінарських занять (постановка проблемних питань, що стимулює пізнавальну активність студентів і, відтак, інтерес до засвоєння нових знань, умінь і навичок), імітаційних та рольових ігор (моделювання можливих професійних ситуацій спілкування з пацієнтами), мультимедійних (відеолекції та презентації) та інтернет-технологій (використання мережі Інтернет для перегляду історичних карт, зображень історичних та культурних артефактів, схем, відеофрагментів, навчальних матеріалів онлайн-курсів та ін.).

Мотивація студентів до навчання є основою здобуття ними міцних знань. Тому у контексті процесу навчання іноземних студентів-медиків реалізовувалась друга педагогічна умова – удосконалення знаннєвої підготовки іноземних студентів із суспільних дисциплін у процесі використання інноваційних педагогічних технологій, – котра спрямовувалась на формування когнітивного компонента соціокультурної компетентності студентів-іноземців. Процес здобуття іноземними студентами-майбутніми лікарями знань із суспільних дисциплін базувався на реалізації загальнодидактичного принципу систематичності і послідовності за допомогою поступового переходу від одного навчального курсу до іншого, на кожен з яких відведено один академічний семестр. Так, у першому семестрі на першому курсі студенти медичного факультету ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» вивчали історію України. На заняттях з цього курсу вони засвоювали знання про історичні факти, події, процеси та ін., які стають основою для засвоєння поглибленого та дещо специфічного для іноземців змісту матеріалу (акцент з історичного матеріалу переносився на

культурний) з історії української культури у другому семестрі першого курсу. Наступним етапом у освоєнні суспільних дисциплін іноземними студентами стало вивчення у першому семестрі другого курсу дисципліни «Філософія». Цей навчальний курс, на відміну від історії України та історії української культури, не є національно специфічним, лише окремі теми присвячені розгляду питань української філософської думки. Загалом матеріал дисципліни «Філософія» охоплює світові надбання і зосереджений на засвоєнні іноземними студентами медицини більш абстрактних понять, що вимагає активізації критичного мислення, сформованості умінь аналізу та синтезу, індукції й дедукції, співставлення, порівняння та ін.

Реалізація третьої педагогічної умови – спрямованість гуманітарної підготовки на формування інформаційної грамотності та аналітичних умінь іноземних студентів на основі міждисциплінарної інтеграції – здійснювалася за допомогою впровадження у навчальний процес інтерактивних технологій. Окрім того, використовувалися рольові та імітаційні ігри, що разом з інтерактивними технологіями сприяли формуванню навичок ведення діалогу, полілогу, дискусій, дебатів. Розвитку навичок пошуку інформації з різних джерел сприяло застосування інформаційних (комп'ютерних) технологій, зокрема, роботи з електронними каталогами, електронними бібліотеками, платформами онлайн-курсів та ін., а також використання проблемних запитань під час семінарських занять, що спонукало студентів до пошуку нових джерел інформації.

Мотивація студентів-іноземців, котрі здобувають медичний фах в Україні, досягає найвищого рівня тоді, коли вони виявляють активність та зацікавленість не лише під час аудиторних занять, але й провадять самоосвітню діяльність: читають книги з історії України, історії української культури, філософії, відвідують музеї, галереї, виставки, беруть участь у роботі студентських гуртків, проходять онлайн-курси із суспільних дисциплін, оскільки самоосвітня діяльність студентів можлива лише за умови сформованості в них певної бази знань із суспільних дисциплін та загальнонавчальних умінь і навичок, що свідчить про взаємозв'язок і комплексність реалізації всіх чотирьох педагогічних умов. Таким чином відбувається реалізація четвертої педагогічної умови – організація самостійної діяльності студентів у процесі гуманітарної підготовки. Найефективнішим для реалізації четвертої педагогічної умови визначено використання у роботі з іноземними студентами-майбутніми лікарями проектних та інформаційних технологій, онлайн-курсів, мультимедійних програм.

Ефективність визначених педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів експериментально перевірено.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна перевірка результативності педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін» відображено організацію педагогічного експерименту;

узагальнено результати реалізації педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процес вивчення ними суспільних дисциплін.

Дослідно-експериментальна робота проводилася у три етапи (діагностичний (2013/2014 н.р.) – 350 студентів, формувальний (2014/2015 н.р.) – 204 студенти, підсумковий (2015/2016 н.р.). За допомогою методів анкетування та опитування, комплексного міждисциплінарного тестування, ситуативних завдань, бесіди зі студентами контрольних (КГ) – 96 осіб та експериментальних (ЕГ) – 108 осіб груп встановлено рівні сформованості всіх компонентів соціокультурної компетентності.

На формувальному етапі дослідження здійснено експериментальну перевірку ефективності реалізації педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін.

Основними етапами формувального експерименту в ЕГ стали:

1. Удосконалення програми підготовки з дисциплін «Історія України», «Історія української культури», «Філософія» для формування у студентів переконань щодо необхідності й важливості високого рівня гуманітарної підготовки для майбутніх лікарів, знань, умінь і навичок та набуття особистого досвіду самоосвітньої діяльності.

2. Підготовка методичних розробок занять з елементами використання інноваційних педагогічних технологій для формування соціокультурної компетентності іноземців-майбутніх лікарів.

3. Комплексна реалізація сукупності педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін.

Основними методами дослідження на цьому етапі визначено бесіду, педагогічне спостереження, комплексне тестування рівня знань іноземних студентів-медиків із суспільних дисциплін та анкетування для визначення вхідного рівня сформованості соціокультурної компетентності майбутніх лікарів.

На підсумковому етапі експериментального дослідження проведено підсумкову діагностику стану сформованості в іноземних студентів-майбутніх лікарів соціокультурної компетентності, систематизовано та узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи, сформульовано основні висновки та рекомендації щодо впровадження результатів експериментального дослідження у процес гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів, окреслено перспективи подальших розвідок. Основними методами дослідження на цьому етапі стали методи парних порівнянь, математичної статистики.

Узагальнені результати сформованості соціокультурної компетентності іноземних студентів-майбутніх лікарів на етапах вхідного (ВК) і підсумкового контролю (ПК) відображено в таблиці 1. За однакових умов вступу майбутніх лікарів КГ і ЕГ у процес експериментального дослідження

(за результатами ВК) отримані числові значення на завершальному етапі дослідження доводять ефективність визначених педагогічних умов та результативність розробленої моделі гуманітарної підготовки іноземних студентів-медиків.

Таблиця 1

Узагальнені показники рівнів сформованості соціокультурної компетентності іноземних студентів-майбутніх лікарів

Групи і к-сть студ.	Етап контролю	Цифрові показники рівнів сформованості соціокультурної компетентності іноземних студентів-майбутніх лікарів								Середній бал (СБ) за 12-бальною шкалою
		Високий		Достатній		Середній		Низький		
		осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	
КГ 96 ст.	ВК	5	5,21	23	23,96	44	45,83	24	25	5,34
	ПК	6	6,25	26	27,08	42	43,75	22	22,92	5,49
ЕГ 108ст.	ВК	5	4,63	25	23,15	50	46,29	28	25,93	5,27
	ПК	16	14,81	47	43,52	30	27,78	15	13,89	7,25

Аналіз узагальнених результатів щодо рівнів сформованості соціокультурної компетентності в іноземних студентів-майбутніх лікарів свідчить, що у відсотковому відношенні відбулося зростання за показниками високого та достатнього рівнів і, відповідно, зменшення за показниками середнього та низького рівнів. Зафіксована динаміка свідчить про покращення показників студентів-іноземців за усіма компонентами соціокультурної компетентності і, таким чином, про ефективність розроблених педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів та запропонованої методики із застосуванням інноваційних педагогічних технологій.

За допомогою методів математичної статистики (обчислення F-критерію Фішера у КГ та ЕГ та його порівняння зі стандартними показниками) доведено достовірність і вірогідність одержаних результатів.

Отже, результати проведеної дослідно-експериментальної роботи підтверджують ефективність педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів у медичних університетах.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення та нове вирішення актуальної проблеми гуманітарної підготовки іноземних студентів у медичних університетах. Узагальнення результатів проведеного науково-педагогічного дослідження дає підстави зробити такі висновки:

1. На основі ґрунтовного аналізу філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури встановлено, що невід'ємним складником і результатом гуманітарної підготовки майбутніх лікарів є соціокультурна компетентність іноземних студентів-медиків. Соціокультурна компетентність розуміється як комплекс загальних знань, умінь і навичок, що сприяють адаптації

особистості до нових соціально-культурних умов, її самовизначенню у цих умовах, засвоєнню культурних зразків поведінки, моральних норм та ціннісних орієнтацій соціуму, в якому вона перебуває. Сформованість соціокультурної компетентності визначається вмотивованістю студентів до оволодіння комплексом культурних норм та цінностей соціуму, наявністю належного рівня поінформованості та обізнаності студентів з питань розвитку суспільства, його традицій та загальних норм перебування у ньому, що спрямовується на засвоєння майбутніми лікарями певної сукупності знань, умінь і навичок, виявлення здатності застосовувати їх на практиці і характеризує готовність студентів здійснювати подальшу професійну діяльність. Особливості формування соціокультурної компетентності іноземних студентів-майбутніх лікарів визначається двома основними чинниками: 1) поєднанням фахової та гуманітарної підготовки та 2) урахуванням специфіки навчальної роботи зі студентами – іноземними громадянами, котрі здобувають медичну освіту в Україні. Перший з чинників зумовлений зосередженням на фаховій підготовці студентів та нехтуванням загальноосвітньою, без якої формування майбутнього лікаря відбувається обмежено, а розвиток всебічно розвиненого фахівця стає неможливим. Сутність другого чинника полягає в тому, що гуманітарна підготовка є національно та культурно специфічною, а тому в іноземних студентів спричиняє відповідні труднощі та потребує специфічного підходу до її реалізації.

2. Визначення стану сформованості соціокультурної компетентності як результату гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів засвідчило, що студенти виявили різні рівні (високий, достатній, середній, низький) за такими критеріями сформованості соціокультурної компетентності: мотивація студентів до адаптації в українському соціально-культурному середовищі, що відповідає мотиваційному компоненту соціокультурної компетентності; розширення уявлень студентів про нове соціально-культурне середовище, за допомогою чого реалізується когнітивний компонент; уміння аналізувати та використовувати набуті теоретичні знання у професійній діяльності майбутнього лікаря, завдяки чому визначається аналітично-діяльнісний компонент соціокультурної компетентності; спрямованість іноземних студентів на саморозвиток та самовдосконалення, що відповідає особистісно-розвивальному компоненту. Загальний стан сформованості соціокультурної компетентності іноземних студентів-майбутніх лікарів коливається в таких межах: за показниками високого рівня: 4,86% – 7,14%; за показниками достатнього рівня: 22,28% – 24,86%; за показниками середнього рівня: 42,29% – 50,00%; за показниками низького рівня: 18,00% – 28,86%.

3. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін. До таких умов віднесено: створення сприятливого навчально-пізнавального середовища під час вивчення суспільних дисциплін для мотивування іноземних студентів до розширення світогляду; удосконалення знаннєвої підготовки

іноземних студентів із суспільних дисциплін у процесі використання інноваційних педагогічних технологій; спрямованість гуманітарної підготовки на формування інформаційної грамотності та аналітичних умінь іноземних студентів на основі міждисциплінарної інтеграції; організація самостійної діяльності студентів у процесі гуманітарної підготовки. Найкращий результат реалізації визначених педагогічних умов досягається за умови їх комплексного впровадження. Взаємозв'язок і взаємозалежність мети й результату дослідження, реалізації обґрунтованих педагогічних умов, структурних компонентів соціокультурної компетентності (мотиваційного, когнітивного, аналітично-діяльнісного, особистісно-розвивального), критеріїв, рівнів (високого, достатнього, середнього, низького) та показників її сформованості, з урахуванням завдань (освітніх та розвивальних), принципів, форм, методів та засобів гуманітарної підготовки іноземних студентів-медиків, усіх взаємозв'язків між цими структурними компонентами відображено у розробленій моделі гуманітарної підготовки іноземних студентів – майбутніх лікарів.

4. Педагогічний експеримент засвідчив ефективність педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін. Узагальнення результатів дослідно-експериментальної підготовки, що відбувалася через порівняння цифрових показників результатів вхідного (ВК) і підсумкового (ПК) контролю студентів контрольних (КГ) та експериментальних груп (ЕГ) за рівнями сформованості всіх компонентів соціокультурної компетентності іноземців-майбутніх лікарів під час вивчення суспільних дисциплін, дало змогу дійти висновку, що в ЕГ спостерігається позитивна динаміка сформованості всіх компонентів соціокультурної компетентності. Достовірність одержаних результатів доведено за допомогою методів математичної статистики шляхом порівняння дисперсій і визначення – F-критерію Фішера.

Отже, досягнення високого рівня сформованості соціокультурної компетентності студентів-медиків зумовлюється реалізацією визначених педагогічних умов гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів у процесі вивчення суспільних дисциплін.

Проведене дослідження не охоплює всіх аспектів гуманітарної підготовки іноземців-майбутніх медиків. Подальші наукові пошуки вбачаємо у напрямі вдосконалення гуманітарної підготовки студентів іноземців та підвищення рівня їхньої загальної освіченості для оптимізації формування соціокультурної компетентності як результату гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Яцишина О. Методичні основи формування соціокультурної компетенції іноземних студентів-медиків в умовах реалізації Болонського процесу / Ольга Яцишина // Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор. – Ялта, 2012. – Ч.3. – С. 203–207.
2. Яцишина О. В. Особливості викладання курсу «Історія української культури» іноземним студентам-медикам / О. В. Яцишина, І. М. Мельничук, Л. М. Романишина // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного ун-ту. Серія: Педагогіка. – 2012. – № 2. – С. 114–118.
3. Яцишина О. В. Сучасний стан підготовки іноземних студентів – майбутніх медиків із суспільних дисциплін / О. В. Яцишина // Вісник Національного ун-ту оборони України. – 2013. – Вип. 2 (33). – С. 178–180.
4. Яцишина О. Особливості професійної підготовки іноземних студентів вищих медичних навчальних закладів / Ольга Яцишина, Ірина Мельничук // Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. – 2013. – Вип. 27. – С. 119–121.
5. Яцишина О. В. Аналіз теоретичних основ гуманітарної підготовки майбутніх лікарів у ВНЗ / Ольга Яцишина // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Педагогіка та психологія. – 2014. – Вип. 715.– С. 199–205.
6. Яцишина О. В. Загальна характеристика інноваційних педагогічних технологій для гуманітарної підготовки іноземних студентів-медиків / О. В. Яцишина // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Педагогіка. Психологія. Філософія. – 2015. – Вип. 28. – Ч. I. – С. 246–252.
7. Яцишина О. В. Здоров'язбережувальні технології у гуманітарній підготовці майбутніх лікарів / О. В. Яцишина // Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. – 2015. – Вип. 35. – С. 197–199.
8. Яцишина О. В. Критерії, компоненти, рівні та показники результативності гуманітарної підготовки іноземних студентів – майбутніх лікарів / О. В. Яцишина // Педагогічна освіта : теорія і практика. – 2015. – Вип. 19, Ч. 2. – С. 244–248.
9. Яцишина О. Реалізація педагогічних умов та моделі гуманітарної підготовки іноземних студентів у медичних університетах / Ольга Яцишина // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Педагогіка та психологія. – 2015. – Вип. 766. – С. 227–232.
10. Яцишина О. В. Организация и методика экспериментального исследования эффективности гуманитарной подготовки иностранных студентов – будущих врачей / О. В. Яцишина // International scientific periodical journal : The Unity of Science. – 2016. – Vol. 2. – С. 16–18.

Опубліковані праці апробаційного характеру

11. Яцишина О. Роль суспільних дисциплін у фаховій підготовці іноземних студентів-медиків / Ольга Яцишина // Materiály VIII Mezinárodní vědecko-praktická konference «Dny vědy – 2012» (Praha, 27 března–05 dubna 2012 r.). – Díl 27. Pedagogika. – S. 7–11.

12. Яцишина О. Психолого-педагогічні умови адаптації іноземних студентів-медиків під час вивчення суспільних дисциплін в контексті Болонського процесу у вищих медичних навчальних закладах України / Ольга Яцишина // Матеріали Міжнар. Челпанівських псих.-пед. читань (м. Київ). – Т. III. – К., 2012. – С. 406–411.

13. Яцишина О. В. Інноваційні технології у підготовці іноземних студентів-медиків під час вивчення суспільних дисциплін / О. В. Яцишина // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Teoretyczne i praktyczne innowacje naukowe» (Краків, 29-31 січня 2013 р.). – Краків, 2013. – С. 61–63.

14. Яцишина О. В. Гуманітарна підготовка : проблема визначення та роль у професійній освіті майбутнього лікаря / О. В. Яцишина // Матер. за IX Междунар. научн.-практ. конф. «Образование и наука на XXI век – 2013» (София, 17-25 октомври, 2013 р.). – София, 2013. – Том 7. Педагогически науки. – С. 61–64.

15. Яцишина О. В. Гуманітарна підготовка іноземних студентів-медиків в системі професійної освіти / О. В. Яцишина // Матеріали наук.-методол. семінару «Філософія, методологія, психолого-педагогічні аспекти формування культури здоров'язбереження» (Тернопіль, 14 червня 2013 р.). – Тернопіль : Вектор, 2013. – С. 57–59.

16. Яцишина О. В. Гуманітарна підготовка у працях зарубіжних дослідників / О. В. Яцишина // Матер. XX Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конф «Сучасна освіта і наука в Україні. Традиції та інновації» (Одеса, 25-26 жовтня 2014 р.). – Одеса, 2014. – С. 116–118.

17. Яцишина О. В. Гуманітарна та професійна підготовка іноземного студента – майбутнього лікаря: проблема співвідношення / О. В. Яцишина // Матер. міжнар. наук.-практ. конф «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» (Одеса, 16-17 жовтня 2015 р.). – Одеса, 2015. – С. 78–80.

18. Яцишина О. В. Здоров'язбережувальні технології в контексті гуманітарної підготовки майбутніх лікарів / О. В. Яцишина // Матер. регіон. наук.-практ. конф. «Філософія, методологія, психолого-педагогічні аспекти формування культури здоров'язбереження» (Тернопіль, 24-25 вересня 2015 р.). – Тернопіль : ТДМУ, 2015. – С. 63–66.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дослідження

19. Tests for self-control (History of Ukraine, History of Ukrainian culture, Philosophy) for students of medical faculty / Author and compiler O. Yatsyshyna. – Ternopil : Vector, 2014. – 56 p.

АНОТАЦІЇ**Яцишина О. В. Гуманітарна підготовка іноземних студентів у медичних університетах.**

– На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль, 2016.

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі гуманітарної підготовки іноземних студентів у медичних університетах.

У роботі розкрито основні дефініції досліджуваної проблеми, уточнено зміст понять «професійна підготовка», «гуманітарна підготовка», «соціокультурна компетентність»; визначено особливості гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів; виокремлено компоненти, критерії, показники та рівні сформованості соціокультурної компетентності як результату гуманітарної підготовки іноземних студентів-медиків; теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови та модель гуманітарної підготовки іноземних студентів-майбутніх лікарів; доведено ефективність застосування сформульованих педагогічних умов у процесі гуманітарної підготовки студентів-іноземців.

Ключові слова: гуманітарна підготовка, іноземні студенти-майбутні лікарі, медичні університети, соціокультурна компетентність, модель гуманітарної підготовки іноземних студентів.

Яцишина О. В. Гуманитарная подготовка иностранных студентов в медицинских университетах. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. – Тернополь, 2016.

Диссертационное исследование посвящено проблеме гуманитарной подготовки иностранных студентов в медицинских университетах.

В работе раскрыты основные дефиниции исследуемой проблемы, уточнено содержание понятий «профессиональная подготовка», «гуманитарная подготовка», «социокультурная компетентность»; определены особенности гуманитарной подготовки иностранных студентов-будущих врачей; выделены компоненты, критерии, показатели и уровни сформированности социокультурной компетентности как результата гуманитарной подготовки иностранных студентов-медиков; теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия и модель гуманитарной подготовки иностранных студентов-будущих врачей; доказана

эффективность применения сформулированных педагогических условий в процессе гуманитарной подготовки студентов-иностранцев.

Ключевые слова: гуманитарная подготовка, иностранные студенты-будущие врачи, медицинские университеты, социокультурная компетентность, модель гуманитарной подготовки иностранных студентов.

Yatsyshyna O.V. Liberal training of foreign students at medical universities. – Manuscript copyright.

PhD thesis in Educational Science with a specialization in 13.00.04 – theories and principles of vocational education. Ministry of Education and Science of Ukraine. Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University. – Ternopil, 2016.

Thesis deals with the problem of liberal training of foreign students at medical universities.

The work reveals the basic definition of researched problem, the meaning of terms «vocational training», «liberal training», «sociocultural competence» is clarified. Specifically, sociocultural competence is thought of as the range of general knowledge and skills that promote individual's adaptation to new social and cultural conditions of self-determination in these conditions, assimilation of cultural behavior patterns, moral norms and values of society where individual resides.

Training of foreign students-future doctors in Ukraine has certain characteristics, due to the entry of a foreigner into Ukrainian sociocultural environment and the emergence of problems such as the language barrier; insufficient awareness among foreign students about the characteristics and patterns of historical, cultural and religious formation of Ukrainian society, causing them difficulty understanding the rules and realities of Ukrainian society. The teacher's goal is not just to provide international students by a set of professional knowledge and skills necessary for professional activities of doctor, but also to create an appropriate educational and sociocultural environment where the foreigner does not feel like a stranger.

The features of liberal training of foreign students-future doctors are defined. Among them are problems such as language, related to students' unfamiliarity with Ukrainian language; religious, that appears because of differences in Christian worldview of Ukrainians and Muslim one of students who come, mostly, from Arabic countries; cultural, related to moral and ethical peculiarities of Ukrainian society which are unknown for foreign students.

Features of forming foreign students-future doctors' sociocultural competence is determined by two main factors: a combination of professional and liberal training and specific educational work with foreign students who obtain medical education in Ukraine. The first factor is due focus on training students and neglect of general education, without which the formation of the future doctor is limited, and the development of a fully developed professional becomes impossible. The essence of the second factor

is that the liberal training is nationally and culturally specific, and therefore foreign students related causes difficulties and requires a specific approach to its implementation.

The main purpose of liberal training of foreign students-future doctors are: promotion of national and cultural traditions of Ukrainian people, clarification of state policy in the field of public health; creating a favorable moral and psychological environment for foreign students at medical universities of Ukraine; the formation of conscious and responsible attitude to master the knowledge, abilities and skills of the social sciences by foreign students of medical universities; formation and development of foreign students' personal qualities necessary for future professional activities; formation of foreign students-future doctors' outlook that updates the study of subjects "Philosophy", "History of Ukraine", "History of Ukrainian culture".

The components, criteria, indicators and levels of sociocultural competence as a result of liberal training of foreign medical students are underlined. Specifically such components as motivational, cognitive, analytical and activity, of personal development were defined as the complex, that build up the phenomenon of socio cultural competence of foreign students-future doctors. Pedagogical conditions of liberal training of foreign students-future doctors are theoretically grounded and experimentally tested. Liberal training of foreign students-future doctors is based on the following pedagogical conditions: the creation of educational environment in the study of social sciences to motivate foreign students to expand social and cultural outlook; the improvement of knowledge of philosophy, history of Ukraine, Ukrainian cultural history for foreign students through the use of innovative educational technologies; liberal training focus on forming analytical skills of foreign students from interdisciplinary integration; organization of independent activity of students within liberal training.

The model of liberal training of foreign students of medical universities, that includes goal, content, methodical approaches, principles, methods, forms, tools, pedagogical conditions, components, criteria, indicators, result of liberal training and their interconnections are demonstrated.

Teaching experiment demonstrated the effectiveness of pedagogical conditions for foreign students-future doctors within the study of social sciences. Summary results of the experimental training that took place through the comparison of digital performance indicators of input and final control in control and experimental group at the level of formation of all components of sociocultural competence of foreigners-future doctors in the study of social disciplines enabled to conclude the positive dynamics in experimental group formation of all components of sociocultural competence. These changes demonstrate the effectiveness of designed pedagogical conditions of liberal training of foreign students – future doctors. The effectiveness of represented pedagogical conditions in the course of liberal training of foreign students is proved by using F-test.

The study does not cover all aspects of liberal training of foreigners-future doctors. Further scientific research is seen in improving the liberal training of foreign students and improvement of their

general education to optimize the formation of sociocultural competence as a result of liberal training of foreign students-future doctors.

Keywords: liberal training, foreign medical students-future doctors, medical university, sociocultural competence, model of sociocultural competence of foreign students.

Підписано до друку 14.12.2016 р.

Формат 60x84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 12/16/5-2

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"

46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.

ФО Осадца Ю.В.